

Handläggare
Elin Mårtensson

Tjänsteskrivelse
2024-02-13

Diarienummer
VN-2024/8

Valnämnden

Förhållningsregler för ordning i och i anslutning till röstmottagningsställen

Förslag till beslut

Valnämnden antar förslag till förhållningsregler för ordning i och i anslutning till röstmottagningsställen, daterat 2024-02-13

Sammanfattning av ärendet

I 8 kap. 3 och 4 §§ vallagen (2005: 837) finns bestämmelser om ordning på och i ett utrymme intill röstmottagningsställen. Vallagen reglerar förekomst av propaganda på ett röstmottagningsställe och i intilliggande utrymmen. Syftet med bestämmelserna är att skydda väljaren från varje form av påverkan under valhandlingen som ett steg att garantera genomförandet av fria och hemliga val. I samma kapitel av vallagen framgår det att det är röstmottagarna som ansvarar för ordningen på röstmottagningsstället. Förslag till förhållningsregler för ordning i och i anslutning till röstmottagningsställen har tagits fram för att tydliggöra hantering av propaganda samt öka möjligheten att upprätthålla ordningen.

Förbud mot propaganda

Ett röstmottagningsställe, det vill säga val- eller röstningslokaler, ska inte ha anknytning till en viss politisk sammanslutning och bör inte ha en anknytning till en viss religiös sammanslutning eller ett visst företag som kan påverka väljaren i samband med röstningen. Bestämmelserna om lokalers lämplighet och krav på neutralitet finns i 4 kap. 20 och 22 §§ vallagen (2005:837). Utgångspunkt är att lokaler som används för röstmottagning bör uppfattas som värdemässigt neutrala av väljarna.

Utöver bestämmelserna i 4 kap. finns ett förbud i 8 kap. 3 § vallagen att det på ett röstmottagningsställe eller i ett utrymme intill detta inte får förekomma propaganda eller annat som syftar till att påverka eller hindra väljaren i sitt val. Syftet med bestämmelserna är att skydda väljaren från varje form av påverkan under valhandlingen som ett steg i att garantera genomförandet av fria och hemliga val.

Med propaganda avses i sin bredaste mening "ett budskap där avsändaren vill få mottagaren att ändra uppfattning eller övertygelser och i förlängningen sitt beteende". I begreppet ryms konventionell politisk påverkan från t.ex. politiska partier och intresseorganisationer. (SOU 2020:56). Valmyndigheten menar att vid sidan om uppenbar propaganda som partimöten kan även valaffischer, tryckt material, flaggor, vimplar, kläder eller banderoller med partibeteckning utgöra propaganda. (Dnr VAL-887).

Valprövningsnämnden har tidigare uttalat att förbudet mot propaganda får tolkas så att förbudet inte är begränsat endast till utrymmen som ligger i omedelbar anslutning till ett röstmottagningsställe. (VPN 2010:36).

En enkätundersökning som genomfördes för 2020 års valutredning påvisade att flertal kommuner anser att propagandaförbudet i 8 kap. 3 § vallagen inte är tillräckligt tydligt för att fungera i praktiken. Således förekommer det att de lokala valmyndigheterna (valnämnderna) antar riktlinjer för politiska aktiviteter på röstmottagningsställen för att bland annat precisera minsta avstånd mellan politiska aktiviteter och röstmottagningens entré. I förarbeten, rörande förstärkt skydd för väljarna på röstmottagningsställe, har regeringen uttalat att det varken är möjligt eller lämpligt att i vallagen närmare precisera hur stort utrymme som omfattas av förbudet mot propaganda. Istället måste en bedömning göras i det enskilda fallet. (Prop.2021/22:52 s. 37 f).

Valnämnden i Knivsta kommun har utfärdat riktlinjer för politiska aktiviteter i anslutning till röstmottagningsställen vid flera val. I valen 2018, 2019 och 2022 fastställde valnämnden att valpropaganda inte får förekomma närmare än 50 m från ett röstmottagningsställe.

Valsedelsutdelning

Valprövningsnämnden menar att företrädare för partier enligt tradition får dela ut valsedlar utanför röstmottagningsställen under pågående röstning. Därtill har Valprövningsnämnden uttalat att partifunktionärer med banderoller eller annan klädsel eller utrustning som är partipolitisk inte får uppehålla sig i röstningslokal. Om partifunktionärer ska gå in i röstmottagningslokaler måste de ta av sig banderoller och liknande (se VPN 1992:1, 1994:26 och 1994:38).

Valmyndigheten förtydligar i ett vägledande ställningstagande (dnr VAL- 887) att i händelse av köbildning utanför en byggnad där röstmottagningen pågår behöver valnämnden säkerställa för att partiföreträdare som delar ut valsedlar inte stör väljarna. Enligt Valmyndigheten ska den plats där väljare köar anses vara en del av röstmottagningsstället eller ett utrymme intill detta. Således gör Valmyndigheten bedömningen att de politiska partierna endast får dela ut valsedlar utanför det område där väljare köar.

Valsedlarnas ordning

I 8 kap. 2 § vallagen finns bestämmelser om tillhandahållande av valsedlar. Där framgår att valsedlar ska presenteras på ett likformigt sätt. Exponering av valsedlarna på ett likformigt sätt kan uppnås genom att valnämnden fattar beslut om hur ordningen av valsedlar i vallokaler och förtidsröstningslokaler ska se ut. Röstmottagarna ansvarar därefter för att valsedlarna placeras i valsedelställen enligt beslutad ordning och att valsedlarna hålls ordnade under röstmottagningen.

Sedan 2022 ansvarar valnämnden, i praktiken röstmottagarna, för utläggningen av alla valsedlar.

Förhållningsregler

I 8 kap. 4 vallagen framgår det att det är röstmottagarna som ansvarar för ordningen på röstmottagningsstället. Den som befinner sig i lokalen eller i ett utrymme intill denna ska rätta sig efter de anvisningar som röstmottagarna ger för att röstmottagningen ska kunna genomföras. Den som inte följer röstmottagarnas anvisningar får uppmanas att tillfälligt

lämna lokalen eller utrymmet, om det är av väsentlig betydelse för genomförandet av röstmottagningen. Kan röstmottagningen på grund av en ordningsstörning inte genomföras får den tillfälligt avbrytas.

För att underlätta för röstmottagarna har valkansliet sammanställt förslag till förhållningsregler för ordning i och anslutning till runt röstmottagningsställen i ett gemensamt dokument. Förslag till förhållningsreglerna innehåller ytterligare bestämmelse utöver vad som anges i vallagen i syfte att öka möjligheten att upprätthålla ordningen i och i anslutning till röstmottagningsställen samt tydliggöra hantering av propaganda.

I förhållningsreglerna ges röstmottagarna även instruktioner för hur de ska garantera att röstmottagningens och rösträkningens offentlighet sker säkert och i enlighet med vallagens bestämmelser.

Bestämmelserna om propaganda innebär aldrig att den grundlagsskyddade rätten till religionsfrihet får inskränkas. Det betyder att det alltid är tillåtet att bära religiös klädsel på och intill ett röstmottagningsställe.

Ekonomisk konsekvensanalys

Förslaget innebär ingen ekonomisk konsekvens.

Barnkonsekvensanalys

Barnkonsekvensanalys är gjord enligt checklista.

Underlag för beslut

Tjänsteutlåtande daterat 2024-02-13

Förslag till Förhållningsregler i och i anslutning till röstmottagningsställen, daterat 2024-02-13

Beslutet ska skickas till

Akten

Åsa Franzén

Chef för kommunledningskontoret

Barnchecklista inför beslut

1. Påverkar beslutet barn?

Ja

Nej

Enligt FN är alla under 18 år
att betrakta som barn

Väljare och röstmottagare är över 18 år.

Om, ja fortsätt med frågorna.

2. Hur har barns bästa beaktats?

Ej aktuellt.

3. Beskriv eventuella intressekonflikter.

Ej aktuellt.

4. Barn tillfrågas vid övergripande fleråriga planer/styrdokument. Har så skett?

Ja

Nej

Inte aktuellt. Beslutet rör inte övergripande flerårig plan/ flerårigt styrdokument

Om ja, förklara på vilket sätt barn varit delaktiga i beslutet, vilka åsikter barnen lyft fram samt hur dessa åsikter beaktats i beslutet. Om nej, förklara varför barn inte tillfrågats.